



Založenie gymnázia v Topoľčanoch

BOHUŠ SASKO

THE ESTABLISHMENT OF A GRAMMAR SCHOOL IN TOPOĽČANY by Bohuš Sasko

*

DIE GRÜNDUNG DES REALGYMNASIUMS IN TOPOĽČANY von Bohuš Sasko

Vznikom ČSR došlo k významným zmenám v spoločenskom i kultúrnom živote. Jednou z najaktuálnejších potrieb sa ukázala byť aj reforma a dobudovanie školstva. Nedostatok kvalifikovaných slovenských učiteľov sa riešil príchodom ich českých kolegov. Problémom bol aj nedostatok vhodných školských budov všetkých stupňov, najmä však stredného. Týkalo sa to aj Topoľčan.

Za Uhorska podliehalo školstvo v Topoľčanoch štátnemu školskému inšpektorovi v Nitre, ktorá bola aj župným sídlom. Po novom boli školské inšpektoráty zriadené v sídlach okresov. V Topoľčanoch takýto inšpektorát vznikol 3. apríla 1919. Podliehalo mu 87 ľudových škôl, 3 meštianske školy a 10 detských opatrovní.¹ Po skončení 1. svetovej vojny bola v meste zriadená i Štátna ľudová, Rímskokatolícka, Židovská a Štátna meštianska škola. O potrebe vzniku strednej školy, gymnázia alebo obchodnej školy obecné zastupiteľstvo mesta prvýkrát rokovalo v januári 1923.² Začiatkom marca 1931 bol dokonca vtedajší starosta obce Ignác Zsák so žiadosťou na ministerstve školstva v Prahe.³ Najväčšou prekážkou založenia strednej školy bol fakt, že mesto nemalo dostatok vlastných peňazí na stavbu gymnázia. Tie sa v rozpočte obce našli až v januári 1935, keď sa mestská rada

1 CHOCHULOVÁ, G. : Školstvo a kultúra Topoľčan v 1. polovici 20. storočia. In: *Topoľčany vo vrstvách vekov. Dejiny mesta do polovice 20. storočia*. Zost. E. Wierderman, Bratislava 1997, s. 213.

2 *Kronika mesta Topoľčany*, II. zväzok, s. 12.

3 Tamže, s. 42.

uzniesla na spolufinancovaní výstavby školy. Topoľčany sa mali na stavbe a udržiavacích nákladoch podieľať sumou vo výške 50%. Na tieto potreby sa mala získať pôžička 1,5 milióna Kč.⁴ Návrh muselo najprv odsúhlasiť mestské zastupiteľstvo. Stavbou strednej školy by odpadla starosť rodičov posielat' svoje deti do škôl vzdialených od mesta viac než 30 – 50 km, čo pre nich bolo z finančnej stránky dosť vyčerpávajúce. Približne 400 študentov totiž muselo denne navštevovať školy v Nitre, Prievidzi alebo Trenčíne. Zlú situáciu napokon obec čiastočne vyriešila nasťahovaním nových žiakov do už dávnejšie postavenej budovy bývalého mestského hostinca na Stredánskej ulici.⁵ Uznesenie zastupiteľských zborov z 25. a 27. apríla 1936 bolo schválené ministerstvom školstva a národnej osvety v Prahe dňa 27. mája pod č. 67 757/1936. V obci tak vznikla stredná škola, ktorá niesla názov Mestské československé reálne gymnázium v Topoľčanoch. Vyučovanie sa tam začalo 1. septembra toho istého roku.

Prvým riaditeľom sa stal český pedagóg Jozef Lukeš. Už od začiatku bolo jasné, že umiestnenie gymnázia v bývalom hostinci je iba dočasné riešenie. Školu trápil nedostatok učební, telesná výchova sa učila na neďalekom futbalovom štadióne FK Juventus. Vyučovanie tak muselo prebiehať aj v blízkej židovskej škole a iných budovách. Aj preto bol v januári 1938 vyhlásený konkurz na stavbu novej budovy. Do tejto súťaže bolo prihlásených 7 návrhov (4 architekti z Bratislavy, 2 z Prahy a 1 z Nitry). Komisia zložená z okresného náčelníka Štefana Fabiána, hlavného notára Dezidera Kántora, riaditeľa gymnázia Dr. Jozefa Lukeša, technického radcu Ing. Jána Lievalda, hlavného technického komisára z Nitry Ing. Vladimíra Herza a architekta Jindřicha Merganza z Bratislavy jednomyselne schválila projekt pod číslom 13137. Autorom tohto projektu bol bratislavský architekt Ing. Ferdinand Silberstein.⁶ Na ďalších miestach skončili projekty architekta Ing. Oskara Singera z Nitry a pražského architekta Ing. Eugena Rosenberga.⁷

4 Tamže, s. 57.

5 Dnes Krušovská ulica.

6 Výročná správa Mestského slovenského gymnázia v Topoľčanoch 1939-1940. Riaditeľstvo gymnázia v Topoľčanoch. Topoľčany 1940.

7 Eugen Rosenberg (*1907 Topoľčany – †1990 Londýn). Pochádzal zo židovskej ro-

Stavať sa malo začať na pozemkoch na rohu vtedajšej Tyršovej a Benešovej ulici.⁸ Vyskytol sa však problém, pretože tieto pozemky neboli vo vlastníctve obce, ale v súkromnej držbe. Pozemok číslo 472/5 vlastnila rodina Kornélie Nágelovej rod. Fischerovej a pozemky číslo 472/2 a 472/4 boli majetkom Augusty Stummerovej, poslednej majiteľky Veľkotopľčianskeho panstva. Keďže rodina Nágelová sa nedohodla s obcou o odkúpení pozemku, bol jej tento rozhodnutím obce zo dňa 1. februára 1939 (na základe § 9 zákona č. 65/1936) vyvlastnený za sumu 17 130,- Ks.⁹ Pripomienky, že na pozemku sa má rozširovať ľadovňa, boli zamietnuté pre jestvujúci plán pristavať ju smerom do dvora. Podaná bola aj ďalšia námietka poukazujúca na skutočnosť, že sa nezačalo stavať do jedného roku, ako bolo uvedené vo výmere z 28. októbra 1939. Obec sa bránila tým, že administratívna príprava aj sondážne práce už boli vykonané.

Ešte väčšie ťažkosti boli s výkupom pozemku, ktorý patril rodine Stummerovcov. Táto rodina sa zaslúžila o rozvoj Topoľčian na konci 19. a začiatkom 20. storočia, vďaka jej podpore vznikla nejedna škola. Na Stummerovskom pozemku stála budova sýpky slúžiaca na uskladnenie obilia, hrachu a kukurice, ktoré patrili statku v Nemčiciach a spoločnosti Maizena z Bratislavy.¹⁰ Od konca roka 1940 sa viedli jednanie o výkupe pozemku, skončili však neúspešne. Preto bolo z dôvodu verejného záujmu nariadené vyvlastnenie. Zároveň sa určil aj termín 31. marec 1942, dokedy bolo potrebné túto hospodársku budovu vyprázdniť. Augusta Stummerová¹¹ v zastúpení jej notára Dr. Pavla Zvalu požadovala ako náhradu 650 000,- Ks a materiál zo zbúranej sýpky. Na stavebnom odbore

diny, architektúru študoval v Prahe, Brne, Paríži. Bol nútený emigrovať do Londýna, kde sa stal spoluzakladateľom architektonickej kancelárie YRM, ktorá stála za projektmi The John Radcliffe hospital v Oxforde, Wellington a St. Thomas hospital v Londýne, univerzity vo Warwicku a inými projektmi. Bližšie http://sk.wikipedia.org/wiki/Eugen_Rosenberg.

8 Za slovenského štátu, keď sa začalo stavať, premenované na ulice M. Rázusa a A. Hlinku.

9 Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany (ŠAP Topoľčany), fond (f.) Okresný úrad (OÚ) Topoľčany, administratívne spisy, škatuľa (šk.) 532.

10 Tamže.

11 Narodená 3. 9. 1862, v roku 1942 mala teda už 80 rokov.

najvyššieho úradu pre zásobovanie bola z jej strany podaná žiadosť o pridelenie 250 000 kusov tehál pre postavenie novej sýpky v obci Urmince, časť Kľačany.¹² Rokovania sa ťahali dlhú dobu, Augusta Stummerová nebola ochotná sýpku zbúrať ani vyprázdniť. Ako argumenty slúžili hlavne vojnové udalosti, počas ktorých je nutné citlivo hospodáriť so zásobami poľnohospodárskych plodín a stavebným materiálom. Dokonca aj najvyšší úrad pre zásobovanie vydal v marci 1942 nariadenie, v ktorom zakázal odovzdať sýpku pre potreby obce. Tento zákaz ešte v júli toho istého roku zrušil, keďže sa na uskladnené obilie našiel priestor v budovách bývalého liehovaru. Ako dlho sa proces ťahal kvôli mnohým odvolaniam zo strany Augusty Stummerovej môžeme vidieť na tom, že výmer o vyvlastnení č. 4685/1941 Okresného úradu v Topoľčanoch zo dňa 30. apríla 1941 sa stal právoplatným až rozhodnutím Okresného súdu zo dňa 11. marca 1944. Konečná suma za pozemok bola súdom určená na 525 000,- Ks.

Aj napriek súdnym sporom boli v apríli 1941 zadané stavebné a tesárske práce firmám Rudolfa Medeka a Štefana Bilika v hodnote 2 404 869,- Ks, klampiarske práce Júliusovi Dvorákovi za 35 038,- Ks a stolárske práce firme Vojtecha Wiedermanna v obnose 203 930,- Ks. Elektroinštaláciu mal na starosti Ján Bilický za 83 187,- Ks. Nitrianska župa vyčlenila na tieto účely 1 mil Ks, zvyšok peňazí si musela obec obstaráť sama pomocou dlhodobých úverov.¹³ Základný stavebný kameň položili 12. mája 1941, budova sýpky stála počas výstavby pred rozostavaným gymnáziom. Nedostatok finančných prostriedkov sa prejavil skrátením jedného krídla budovy, kde sa namiesto pôvodne naplánovaných 12 učební postavilo iba 9. Taktiež sa nepodarilo načas dostavať ústredné kúrenie.¹⁴ Žiaci, ktorí sa do novej budovy nast'ahovali v apríli 1945, sa cez zimné mesiace museli učiť na susedných školách. Tento problém sa podarilo odstrániť až v roku 1948. V súčasnosti gymnázium navštevuje približne 770 študentov a slúži obyvateľom zo širokého okolia.

12 ŠAP Topoľčany, f. OÚ Topoľčany, administratívne spisy, šk. 532.

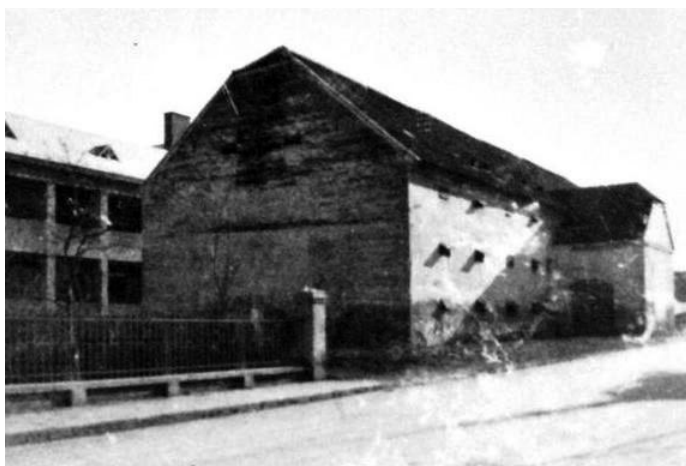
13 Starostlivosť o naše školy. *Nitrianska stráž*, roč. XX, č. 21, 1. jún 1941, s. 1.

14 Výročná správa Mestského slovenského gymnázia v Topoľčanoch 1946-1947. Riaditeľstvo gymnázia v Topoľčanoch. Topoľčany 1947.

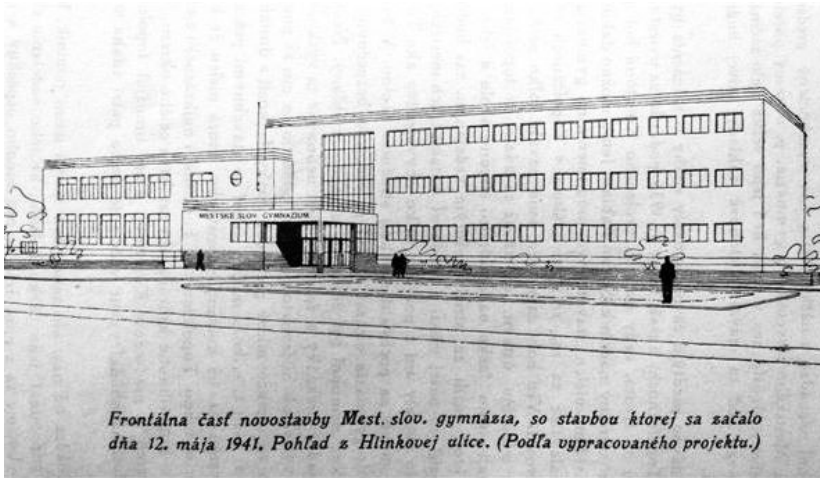
Obrazová príloha



Obr. 1. Budova bývalého mestského hostinca využívaná ako gymnázium. Zdroj: Zbierky Tríbečského múzea v Topoľčanoch.



Obr. 2. Budova sýpky pred gymnázium. Zdroj: Zbierky Tríbečského múzea v Topoľčanoch.



Obr. 3. Projekt gymnázia. Zdroj: Výročná správa Mestského slovenského gymnázia v Topoľčanoch 1939 – 1940.



Obr. 4. Výstavba (mestské zastupiteľstvo prezerá prebiehajúcu prácu). Zdroj: Zbierky Trábečského múzea v Topoľčanoch.



Obr. 5. Gymnázium dnes.